

# Finnerödjas bibliotek

Ursprungligen fanns det tre olika bibliotek i Finnerödja – sockenbiblioteket, NTO:s bibliotek och ABF:s bibliotek. 1953 slogs de ihop till ett kommunbibliotek som i sin tur blev en filial till Laxå bibliotek vid kommunsammanslagningen 1967. Biblioteket stängdes 2013. När Finnerödjas nya skola blev klar 2018 blev skolbiblioteket tillgängligt för allmänheten.

## Sockenbiblioteket

Det äldsta biblioteket startades troligen i mitten på 1800-talet. Den gamla socken- och fattigstugan, som låg mittemot kyrkan, var i dåligt skick och man beslutade 1846 att bygga en ny på norra sidan av gamla Skagersholmsvägen, där Tivedsgården nu ligger. På bottenvåningen i den nya sockenstugan fanns ett rum som kallades Prästkammaren och det var där som sockenbiblioteket fick sin plats. Hela biblioteket rymdes i ett låst skåp och det var Finnerödja församling som ansvarade för verksamheten. Om detta var starten på biblioteksverksamheten i Finnerödja eller om det redan tidigare fanns böcker att låna är ovisst. 1865 togs det upp en hundskatt på 3 riksdaler per hund och de skattemedlen användes för ”Socken Bibliotekets behov”

I "Katalog över Finnerödja sockens Lån-bibliotek" från 1871 finns en del intressant läsning om sockenbiblioteket. Bl.a. kan man läsa att det fanns 380 böcker upptagna för utlåning och att böckerna var indelade i 6 olika kategorier. Dessa är enligt katalogen: "1. Religiösa böcker 2. Historiska böcker 3. Naturvetenskapliga böcker 4. Ekonomi- eller lantbruks böcker m.m. 5. Romaner, berättelser, noveller, m.m. 6. Blandade ämnen". Ca en tredjedel var religiös litteratur och bland titlarna fanns många av Martin Luthers verk. Den näst största kategorin var romaner, berättelser och noveller och där står författaren Pehr Thomasson för hälften av titlarna, ca 30 stycken. Vid en sökning i Laxå biblioteks databas år 2007 fanns inga titlar av Pehr Thomasson så han tycks ha förlorat sin popularitet under årens lopp.

I den ovan nämnda katalogen fanns även ett reglemente som ger en bild av hur biblioteket fungerade under andra halvan av 1800-talet. Här följer ett urval av paragraferna:

§ 1. Bibliotheket bildas af sådana böcker och skrifter, som kunna bidra till gudsfruktan, sedlighet, upplysning och ekonomisk förkofran.

§ 4. Årsavgiften utgår med 25 öre för hvarje Låntagare, och förrän denna blifvit erlagd lemnas ej rättighet till boklån.

§ 5. Vid Nyårs-kyrkostämman hvarje år väljes vissa personer, som ega rätt bestämma bokinköp, samt uppbära och redovisa inflytande medel. - Af dessa utses årligen en till föreståndare, hvilken med erforderlig skicklighet äfven förenar nog välvilja, att, åtminstone till en början, utan arfvode utlemna och emottaga böckerna.

§ 9. Bibliotheket förvaras i låst skåp i den s.k. Prestkammaren och böckerna ut- och återlemnas hvarje söndag efter Gudstjenstens slut.

I ett kyrkostämmoprotokoll från 1871 kan man läsa att ”den som inte lämnat tillbaka biblioteksbok trots påstötning skulle betala hälften av bokens inköpspris”. 1874 var folkskollärare

Johan Svensson bibliotekarie och han skulle få de inbetalda avgifterna för utlånade böcker i lön.

Kyrkostämman antog 1929 nya "Stadgar för Finnerödja sockenbibliotek". I de helt omarbetade stadgarna är t.ex. paragrafen om att böckerna ska bidra till gudsfruktan och sedlighet borttagen. Men det finns fortfarande paragrafer som låter egendomliga i våra öron som den om smittosam sjukdom. Nedan följer några exempel ur den nya stadgan:

§ 1. Finnerödja sockenbibliotek, som äges av Finnerödja församling, är avsett till hemlån för inom kommunen bosatta personer och för andra personer enligt styrelsens närmare bestämmelser.

§ 3. Bibliotekarien handhar den närmaste skötseln av boksamlingen och upprättar däröver katalog. Bibliotekarien åligger det ock att föra statistik över bibliotekets verksamhet, utvisande antalet böcker, som för varje år tillkommit eller avförts, jämte antalet boklån, upprätta förteckning över bibliotekets låntagare samt uppbära och redovisa beslutad plikt för boklån.

§ 5. Biblioteket hålles öppet för utlåning varje söndag kl. 12.30 - 1.30 e.m.

§ 7. Person, i vars hem smittosam sjukdom förefinnes, kan ej erhålla lån i biblioteket. Låntagare, i vars hem smittosam sjukdom utbryter, skall därom underrätta bibliotekarien.

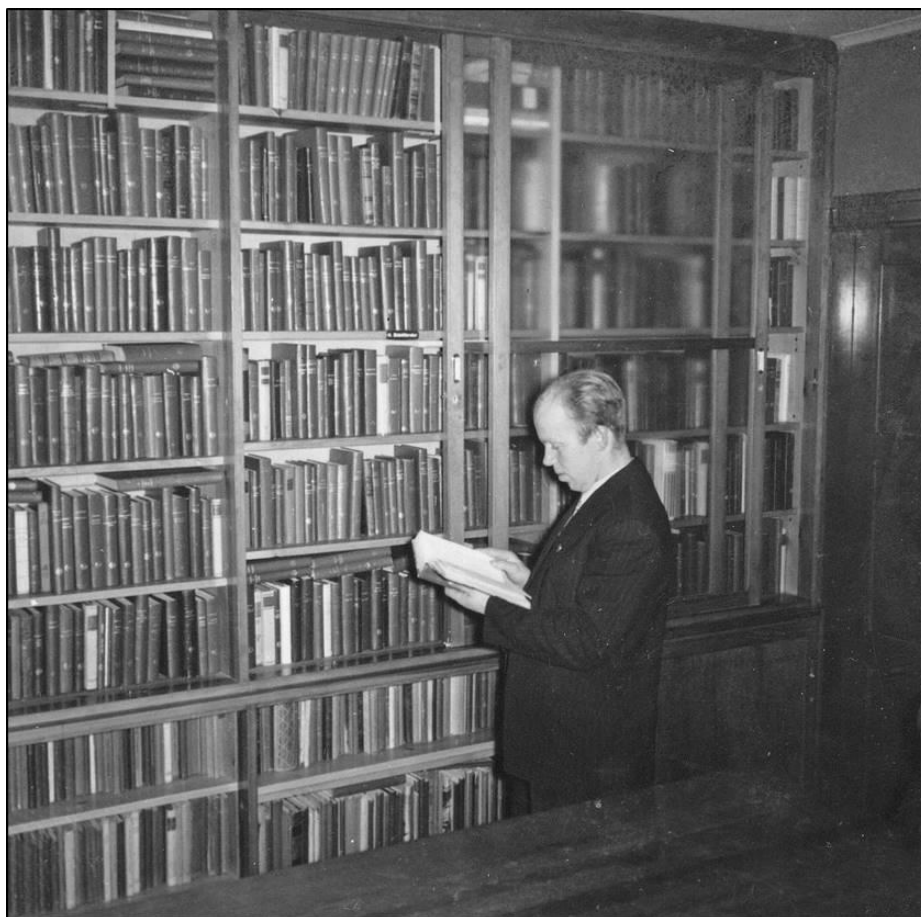
Sockenbiblioteket hade sin plats i Sockenstugan under ca 80 år. År 1928 revs huset för att ge plats åt ett nytt ålderdomshem vilket stod färdigt i oktober 1929. Biblioteket fick sin nya plats i ett rum i källaren på ålderdomshemmet och där förblev det till sammanslagningen med de övriga biblioteken 1953. Det äldre namnet sockenbibliotek ersattes med tiden allt oftare med församlingsbibliotek, särskilt när det omnämndes i tidningsnotiser. Under 1940-talet var kantor Åke Bäcklund bibliotekarie.

Styrelsen för Tivedens kommunbibliotek föreslog 1952 att Sockenbibliotekets böcker skulle överföras till det blivande kommunbiblioteket. Efter en kort diskussion i Kyrkofullmäktige beslöts att alla äldre böcker skulle behållas, för att ges till ett kommande församlingshem eller hembygdsmuseum, och att endast de nyare böckerna skulle överföras till kommunbiblioteket.



## NTO:s bibliotek

Det näst äldsta biblioteket är NTO-biblioteket. Inom nykterhetsorden "Templet 943 Strid och Seger", nuvarande IOGT-NTO, bildades i april 1905 Studietemplet Ljusbringaren. Böckerna som fanns i Ljusbringaren blev grunden till ett litet bibliotek. Under de första åren var inte böckerna fler än de kunde förvaras i ett köksskåp bland kaffekoppar och annat i NTO-lokalen. De mest lästa böckerna under dessa första år var Fältskärens berättelser och Onkel Toms stuga. För att utöka det magra bokbeståndet började man omkring 1918 anlita folkbildningsförbundets vandringsbibliotek och ungefär samtidigt bildades Finnerödja föreläsningssällskap. Sällskapet lades ner efter bara några år och böckerna som fanns i dess ägo ärvdes av NTO och blev grunden till en mer ordnad biblioteksverksamhet.



*Bibliotekarie Arne Sjöstedt har hittat en intressant bok i NTO:s bibliotek.*

*Foto Arne Sjöstedt.*

När NTO-lokalen byggdes om 1936 fick biblioteket ett eget rum till höger om scenen. Längs ena långväggen stod bokskåpen försedda med glasdörrar. Bokbeståndet bestod till största delen av skönlitteratur men det fanns även en hel del fack- och ungdomsböcker. NTO fick anslag till inköp av böcker från både kommunen, konsumtionsföreningen och landstinget samt statsbidrag. Dessa bidrag möjliggjorde att bokbeståndet kunde utökas ganska ordentligt under 1940-talet. I slutet på 1930-talet var Olof Almquist bibliotekarie och han efterträddes av Arne Sjöstedt och Alcy Fredberg som turades om att sköta biblioteket. De fick 25 öre per gång i ersättning, en rent symbolisk summa. I början på 1940-talet var biblioteket öppet 19.30 – 20.30 på lördagarna och det lånades ut ca 600-700 böcker per år. Efter några år flyttades öppethållandet till tisdagar i stället.

## ABF:s bibliotek

Det yngsta av de tre biblioteken var ABF:s (arbetarnas bildningsförbunds) bibliotek. Vintern 1937 hölls en studiecirkel i Björkmarken. För cirkeln fick man landstingsbidrag och det var för de pengarna som de första böckerna köptes in – 9 stycken. Studiecirkeln anordnades förmodligen av Arbetarkommunen. De första två åren förvarades böckerna hos Martin Johansson i Björkmarken och han var även den första bibliotekarien. När ABF bildades 1939 flyttades böckerna till ett bokskåp i lilla salen i NTO-lokalen. Arne Sjöstedt valdes till bibliotekarie och det uppdraget hade han tills biblioteket slogs ihop med det nyöppnade kommunbiblioteket 1953. Från 1939 fick ABF:s bibliotek statsbidrag och året efter även kommunalt bidrag till bokinköpen. Under ca 10 år fanns alltså två olika bibliotek inom NTO-lokalens väggar men i olika rum. I slutet på 1940-talet blev ABF:s bokskåp för trångt och man flyttade över böckerna till NTO:s biblioteksrum, men även i fortsättningen köpte man in böcker var för sig.

I en tidningsnotis från början av 1942 kan man läsa följande om de tre biblioteken: "Biblioteksverksamheten i Finnerödja var under år 1941 god, vilket man kan konstatera då man tittar på de årsredogörelser, som biblioteken nu lämnat. Av de 3 bibliotek, som finns i kommunen, har NTO:s största antalet bokband eller 492 tätt följt av Finnerödja församlingsbibliotek, som har 443, samt ABF:s bibliotek, som bildades år 1937 och har 100 bokband, vilket blir tillsammans 1 035 böcker. Vid utlåningen har NTO 835 boklån, församlingsbiblioteket 522 och ABF 279 boklån. Av ABF:s boklån äro 183 facklitteratur. Under året har NTO:s bibliotek inköpt 44 nya böcker för 195 kr, ABF 39 böcker för 205 kr, och församlingsbiblioteket 25 nya böcker för 153 kr. Samtliga bibliotek har erhållit såväl stats- som kommunalt bidrag samt ABF:s och NTO:s bibliotek landstingsanslag."

# BIBLIOTEKEN i Finnerödja

hålles öppna för allmänheten:

**ABF:s och NTO:s bibliotek**

(lokal Ordenshuset) tisdagar kl. 19,30—20,30.

**Församlingsbiblioteket**

(lokal Alderdomshemmet) söndagar kl. 12,30—13,30,  
onsdagar kl. 19,30—20,30.

*Biblioteksstyrelserna.*

*Annons från 1945.*

De tre biblioteken hade ganska tidigt ett visst samarbete. Hösten 1944 hade man en gemensam kampanj för att öka läslusten i kommunen. Det skedde främst genom annonser och affisivering. 1952 slogs de tre biblioteksstyrelserna ihop till en som ett första steg till ett gemensamt kommunbibliotek. Vart och ett av de tre biblioteken hade representanter med i den nya styrelsen.

## **Skolbiblioteket**

Vid sidan av de tre nämnda biblioteken startades 1942 ett skolbibliotek i Kvarntorps skola. Startkapitalet till skolbiblioteket kom från en skrotinsamling som ungdomarna i kommunen hade gjort. Från Kvarntorp utgick ett vandringsbibliotek till övriga byskolor. Bibliotekarie under de första åren var folkskollärare Joel Rulander. Skolbiblioteket blev en stor succé och under 1943 lånades det sammanlagt ut 938 böcker till 91 barn. När Finnerödja och Tiveds kommuner slogs ihop 1952 kom det direktiv från högre ort om att det skulle finnas en biblioteksnämnd för skolbiblioteken i den nya storkommunen. I februari 1952 tillsatte folkskolestyrelsen nämnden och utsåg folkskollärare Gunnar Carlbo Kvarntorps skola, kantor Gösta Aldén Sanneruds skola, distriktsöverlärare Bo Sterner Bäckedalens skola, småskollärarinnan Julia Danell (gift Martinsson) Anderstorps skola och folkskollärarinnan Maia Hellman Damtorps skola till ledamöter. Gunnar Carlbo utsågs till huvudansvarig skolbibliotekarie. Ett av nämndens första uppdrag var att utarbeta stadgar för skolbiblioteket.

När Kvarntorps skola lades ner 1953 flyttades böckerna till den nybyggda skolan i samhället. När skolan byggdes var det tänkt att biblioteket skulle få ett eget rum mitt emot lärarrummet. Så blev det inte eftersom den tilltänkta lokalen behövdes till klassrum redan från starten. I stället så fick biblioteket inrymmas i några bokskåp i en källarlokal, som låg till höger när man kom ner för trappen från huvudingången. Även denna lokal fick delvis användas som skolsal.

I december 1953 lämnade ABF in en skrivelse till folkskolestyrelsen där man bad att få de böcker som gallrats ut från folkskolans läro- och läseboksförråd. En del av böckerna skulle ingå i handbokssamlingen och en del skulle vara böcker som lånades ut. Folkskolestyrelsen beviljade ABF:s önskan.

## **Kommunbiblioteket**

Hösten 1953 öppnades Tivedens kommunbibliotek med Arne Sjöstedt som föreståndare. Till medhjälpare hade han Brita Björklund och Alcy Fredberg. Biblioteket fick disponera ett par av skolans skyddsrum med ingång från baksidan av den tegelklädda delen. Det är oklart om alla böcker från de tre biblioteken flyttades dit samtidigt eller om det skedde lite pö om pö. Formellt överfördes sockenbibliotekets böcker till kommunbiblioteket först i maj 1959. Varför beslutet dröjde så länge är ovisst och lite egendomligt med tanke på att man redan 1952 börjat tala om att överföra böckerna till det blivande kommunbiblioteket. Ännu senare kom det formella beslutet från ABF. I ett kommunalnämndsprotokoll från december 1960 står det att ABF skänker sitt bibliotek till kommunbiblioteket. Så sent som på slutet av 1960-talet ägde NTO fortfarande sina böcker, ca 1300 band, men de var placerade i kommunbiblioteket. Finnerödja bibliotek hade ovanligt mycket fackböcker i sitt bokbestånd och det var många som lånade dessa. Efter kommunsammanslagningen mellan Finnerödja och Tived 1952 bestämdes att Tived skulle få en liten biblioteksfilial som skulle lyda under det kommande kommunbiblioteket i Finnerödja.

Kommunalfullmäktige beviljade i juni 1955 ett tilläggsanslag på 500 kr för inköp av inventarier och bokhyllor till det nya biblioteket och året därpå beviljades ytterligare 500 kr, denna gång till bibliotekarieutbildning för Arne Sjöstedt. Biblioteket höll öppet tisdagar och torsdagar 18.00 - 20.00. När Tv:n gjorde sitt intåg i de svenska hemmen i slutet på 1950-talet minskade antalet boklån ganska markant men 1964 kom en vändning och det med besked. Det året ökade antalet boklån med 2 000 jämfört med året innan till drygt 6 000. År 1965 innehöll bib-

lioteket sammanlagt 4 600 böcker. När Arne Sjöstedt flyttade från orten 1963 övertog Brita Björklund föreståndarsysslan.



*Gunn Sjöstedt fördjupar sig i något läsvärt i mitten på 1950-talet. Foto Arne Sjöstedt.*



*Britta Forsell och Alcy Fredberg hjälper en låntagare 1964. Foto Arne Sjöstedt.*

Biblioteket blev med tiden alltmer trångbott och man började diskutera hur man skulle lösa lokalproblemet. Lokalerna var dessutom ganska otrivsamma med avsaknad av bland annat fönster och toalett. 1965 presenterade skolstyrelsen ritningar för ett nybygge som skulle innehålla en gymnastiksal och två nya skolsalar. Det innebar att ett par salar skulle bli lediga i den gamla skolan och de skolsalarna skulle passa utmärkt som bibliotek. Ingen kunde dock säga när bygget skulle stå klart. En tillfällig lösning yppade sig i januari 1967. Vid årsskiftet hade Tiveds kommun slagits samman med Laxå kommun och kommunalkontoret i Finnerödja hade stängts. Biblioteket fick nu ta över de tomma lokalerna som en temporär lösning. Det blev ett drygt arbete att flytta de ca 6 500 böckerna ett par hundra meter till de nya lokalerna på Möbäcksvägen. Biblioteket hade vid den här tiden 430 registrerade låntagare och redan efter ett par månader hade utlåningsfrekvensen ökat markant. Nybygget vid skolan stod till slut klart till höstterminens början 1969. Efter renovering av de två tomma skolsalarna kunde biblioteket flytta tillbaka till skolan vid årsskiftet 1969/70.



*Britta Björklund vid tidskriftshyllan 1964. I bakgrunden syns en av dörrarna i skyddsrummen.  
Foto Arne Sjöstedt.*



*Biblioteket flyttade till kommunalhuset på Mobäcksvägen 1967. Okänd fotograf.*



*Biblioteket flyttade tillbaka till skolan vid årsskiftet 1969/70. Foto Gunn Sjöstedt.*



*Brita Björklund sitter vid utlåningsdisken. Oklart om korten är tagna när biblioteket fanns i kommunalhuset eller om det är i skolans lokaler. Foto Georg Forsell.*





*Full aktivitet i biblioteket 1977. Okänd fotograf.*

## **Bokbussen**



*Interiör från en gammal bokbuss, förmodligen från 1950-talet. Okänd fotograf.*

I Finnerödjatrakten började den första bokbussen rulla omkring 1950. Det var för många, särskilt bland den äldre befolkningen, enda chansen att få låna böcker om man bodde långt ut på landsbygden.

Hösten 1973 föreslog kulturnämnderna i Laxå, Askersund, Hallsberg och Hällefors att man skulle starta en gemensam bokbussverksamhet. Den 27 januari 1974 tecknades ett avtal om den samordnade verksamheten och med länsbiblioteket i Örebro som huvudman. Inköp av bussen skulle finansieras dels genom ett statligt bidrag, dels genom ett långfristigt lån från Örebro läns landsting. Länsbiblioteket skulle stå för inköp av böcker och bussen skulle placeras i Laxå där det fanns ett lämpligt garage. Varje kommun skulle få disponera bussen en vecka var per månad.

I oktober anlände den orange - blå randiga bussen, med texten ”Bibliotek på väg”, till Örebro. Där lastades bussen med böcker och sista veckan i oktober var det dags för premiärturen i Hällefors. Laxå kommun fick vänta ytterligare tre veckor eftersom de var sist i raden av de fyra kommunerna. I december 1978 sa Hällefors upp avtalet vilket innebar ökade kostnader för de övriga kommunerna. 1983 tog Laxå bibliotek över huvudmannskapet från länsbiblioteket vilket innebar att Laxå hade ansvar för bokinköp, ekonomi och bussens skötsel. Hans Andersson hade vikarierat en tid som chaufför på bokbussen och 1984 fick han fast anställning och den anställningen behöll han tills bokbussens verksamhet upphörde 1996. Den som stod för utlåningen på bussen, under Laxåveckorna, var Marianne Gustavsson.

Efter några år började det uppstå fel på bussen och de blev med tiden fler och fler. I december 1986 började man diskutera ett inköp av en ny buss. Året därpå fick firma Torsten Lund i Laxå i uppdrag att leverera den nya bokbussen till en kostnad på nära en miljon kronor. De tre kommunerna delade lika på den summan. Den nya bussen var större, hade starkare motor, bättre personalutrymme, kylskåp och toalett. Den levererades till Laxå bibliotek i juli 1987. Den nya bokbussen hade plats för 3 000 böcker vilket var ca 1000 fler än vad den gamla bussen kunde ta. Premiärturen skedde i augusti. Det blev ett uppsving för boklånen när den nya bussen togs i bruk. För Laxås del kom man upp i 16 000 utlånade böcker per år.



*Den nya bokbussen. Foto Elisabeth Hartman.*

I början på 1990-talet fick kommunerna stora sparkrav på sig och det drabbade även biblioteksverksamheten. I december 1995 sa Hallsberg upp avtalet och Askersund följde efter. Det var ett års uppsägningstid så verksamheten skulle avslutas i december 1996. Laxå hade inte råd att fortsätta på egen hand så bokbussens verksamhet upphörde helt vid årsskiftet 1996/97. Sista utlåningsdagen var den 13 december. Bussen såldes för drygt 200 000 kronor till en köpare i Sundsvall. I fortsättningen skulle bussen transportera importerade blommor.



*Lennart Karlsson i Mossebo på väg ut till bokbussen. Foto Elisabeth Hartman.*



*Bibliotekarien Marianne Gustavsson ser till att Lennart Karlsson får med sig lite nya böcker hem medan chauffören Hans Andersson tar igen sig en stund. Foto Elisabeth Hartman.*



*En ung låntagare har hittat en intressant bok. Foto Elisabeth Hartman.*



*Ett par udda låntagare på väg till bokbussen. Foto Elisabeth Hartman.*